

КАРАТЭ СПОРТ ТАДБИРЛАРИНИ БОШҚАРИШ**Рўзमतбоев А.Р.**

ТИФТ 2-курс магистранти.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20113346>

Аннотация. *Мазкур илмий мақолада каратэ спорт тадбирларини бошқаришининг назарий ва амалий жиҳатлари таҳлил қилинган. Спорт тадбирларини режаслаштириш, ташкил этиш, мувофиқлаштириш ва назорат қилиш жараёнларининг аҳамияти ёритилган. Шунингдек, каратэ мусобақаларини самарали бошқаришда спорт менежменти, педагогик ёндашувлар, инновацион технологиялар ва маркетинг воситаларининг ўрни илмий асосда таҳлил қилинган. Мақолада ёшлар спортини ривожлантириш, мусобақалар сифатини ошириш ва халқаро стандартларга мос спорт тадбирларини ташкил этиш бўйича амалий тавсиялар берилган.*

Калит сўзлар: *Каратэ, спорт тадбирлари, бошқарув, спорт менежменти, мусобақа, режаслаштириш, ташкил этиш, назорат, инновацион технологиялар, ёшлар спорти.*

Кириш. Жаҳонда спорт индустриясининг жадал ривожланиши спорт тадбирларини самарали бошқариш масаласини долзарб вазифалардан бирига айлантормоқда. Айниқса, каратэ каби яккакураш спорт турларида мусобақаларни юқори савияда ташкил этиш нафақат спортчилар натижаларига, балки спортнинг оммавийлиги ва нуфузига ҳам бевосита таъсир кўрсатади.

Каратэ спорт тадбирларини бошқариш — бу мусобақаларни режалаштириш, ташкил этиш, мувофиқлаштириш ва назорат қилиш жараёнларининг узвий тизимидир. Ушбу жараёнда спорт менежменти, педагогика, психология, маркетинг ва ахборот технологиялари соҳалари ўзаро боғлиқ ҳолда фаолият юритади.

Ўзбекистонда спорт соҳасини ривожлантириш бўйича амалга оширилаётган ислохотлар каратэ спорт турини оммалаштириш ва халқаро даражада ривожлантириш учун кенг имкониятлар яратмоқда. Шу нуқтаи назардан, спорт тадбирларини илмий асосда бошқариш масаласи муҳим аҳамият касб этади.

Каратэ спорт тадбирларини бошқаришнинг назарий асослари

Бошқарув — муайян мақсадга эришиш учун инсон ва ресурслар фаолиятини мувофиқлаштириш жараёнидир. Спорт соҳасида бошқарув мусобақаларни самарали ташкил этиш ва юқори натижаларга эришишга хизмат қилади.

Каратэ спорт тадбирларини бошқариш қуйидаги асосий функцияларга таянади:

- режалаштириш;
- ташкил этиш;
- мувофиқлаштириш;
- назорат;
- таҳлил ва баҳолаш.

Илмий адабиётларда спорт менежменти спорт ташкилотлари ва тадбирларини бошқаришнинг махсус йўналиши сифатида қаралади. Унинг асосий вазифаси спорт жараёнининг самарадорлигини таъминлашдан иборат.

Спорт тадбирларини режалаштириш жараёни

Режалаштириш бошқарувнинг асосий босқичларидан бири ҳисобланади. Каратэ мусобақаларини режалаштиришда қуйидаги омилларга эътибор қаратилади:

Тадбир мақсадини белгилаш

Мусобақанинг мақсади:

- ёшлар ўртасида спортни оммалаштириш;
- иқтидорли спортчиларни саралаш;
- спортчилар малакасини ошириш;
- соғлом турмуш тарзини тарғиб қилишдан иборат бўлиши мумкин.

Вақт ва жойни аниқлаш

Мусобақа ўтказиладиган жой санитария-гигиена талабларига жавоб бериши ва иштирокчилар учун қулай бўлиши керак.

Молиявий режалаштириш

Спорт тадбирларини ташкил этишда:

- спорт жиҳозлари;
- ҳакамлар хизмати;
- тиббий хизмат;
- мукофотлар;
- транспорт ва ахборот харажатлари ҳисоб-китоб қилинади.

Илмий тадқиқотларга кўра, аниқ молиявий режалаштириш тадбир самарадорлигини оширади.

Каратэ спорт тадбирларини ташкил этиш

Ташкил этиш жараёнида ташкилий кўмита шакллантирилади ва вазифалар тақсимланади.

Ташкилий кўмита вазифалари

- мусобақа дастурини ишлаб чиқиш;
- иштирокчиларни рўйхатдан ўтказиш;
- ҳакамлар ҳайъатини шакллантириш;
- техник ва тиббий хизматни таъминлаш;
- хавфсизлик чораларини кўриш.

Ҳакамлар фаолияти

Каратэ мусобақаларида ҳакамлар:

- қоидаларга риоя этилишини назорат қилади;
- баҳолаш жараёнини амалга оширади;
- баҳсли вазиятларни ҳал қилади.

Ҳакамларнинг малакаси мусобақа адолатли ўтишининг муҳим омили ҳисобланади.

Спорт тадбирларини бошқаришда педагогик ёндашув

Каратэ нафақат спорт, балки тарбия воситаси ҳамдир. Шунинг учун мусобақаларни бошқаришда педагогик тамойилларга амал қилиш муҳим аҳамиятга эга.

Мотивацияни шакллантириш

Спортчиларда:

- ғалабага интилиш;
- интизом;
- масъулият;
- жамоавийлик ҳиссини ривожлантириш керак.

Психологик тайёргарлик

Мусобақа жараёнида стресс ва ҳаяжон спортчилар натижасига таъсир қилади. Шу

боис:

- психологик қўллаб-қувватлаш;
- мотивацион тренинглари;
- рухий тайёргарлик машғулотлари муҳим аҳамият касб этади.

Замонавий технологияларнинг аҳамияти

Ҳозирги кунда рақамли технологиялар спорт тадбирларини бошқариш самарадорлигини оширмоқда.

Электрон бошқарув тизимлари

Замонавий мусобақаларда:

- онлайн рўйхатдан ўтиш;
- электрон баҳолаш;
- автоматик жадвал тузиш;
- рақамли статистика юритиш қўлланилмоқда.

Бу:

- вақт тежаш;
- инсон омилини камайтириш;
- аниқликни ошириш имконини беради.

Ахборот ва маркетинг

Ижтимоий тармоқлар орқали:

- мусобақаларни тарғиб қилиш;
- онлайн трансляциялар ташкил этиш;
- мухлислар аудиториясини кенгайтириш мумкин.

Бу эса қаратэ спорт турининг оммавийлигини оширади.

Қаратэ спорт тадбирларида хавфсизликни бошқариш

Спорт тадбирларини бошқаришда хавфсизлик муҳим ўрин тутди. Хавфсизликни таъминлаш учун:

- тиббий хизмат ташкил этиш;
- спорт жиҳозларини текшириш;
- ҳимоя воситаларидан фойдаланиш;
- фавқулодда вазиятлар режасини ишлаб чиқиш талаб этилади.

Спорт тиббиёти мутахассислари фикрига кўра, хавфсизлик чоралари жароҳатларнинг олдини олишда асосий омил ҳисобланади.

Спорт тадбирларини баҳолаш ва таҳлил қилиш

Мусобақадан кейин таҳлил ишларини олиб бориш муҳим аҳамиятга эга.

Таҳлил жараёнида:

- иштирокчилар сони;
- ташкилий камчиликлар;
- ҳакамлик сифати;
- спортчилар натижалари;
- мухлислар фаоллиги ўрганилади.

Бу келгусидаги тадбирларни янада такомиллаштириш имконини беради.

Хулоса. Хулоса қилиб айтганда, қаратэ спорт тадбирларини бошқариш кўп босқичли ва мураккаб жараён ҳисобланади. Самарали бошқарув спорт тадбирларининг юқори савияда ўтказилиши, иштирокчилар хавфсизлиги ва спортчиларнинг юқори натижаларга эришишини таъминлайди.

Замонавий спорт менежменти, инновацион технологиялар ва педагогик ёндашувларни қўллаш орқали каратэ спорт турини янада ривожлантириш ва оммалаштириш мумкин.

Адабиётлар рўйхати

1. Ўзбекистон Республикасининг “Жисмоний тарбия ва спорт тўғрисида”ги Қонуни. – Тошкент, 2015.
2. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: “O‘zbekiston”, 2021.
3. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. – Москва: Спорт, 2010.
4. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. – Киев, 2015.
5. Ашмарин Б.А. Теория и методика педагогических исследований в физическом воспитании. – Москва, 2012.
6. Икрамов Р.Т. Спорт менежменти ва маркетинги. – Тошкент, 2020.
7. Абдуллаев А.А. Ёшлар спортини ташкил этиш ва бошқариш асослари. – Тошкент, 2019.
8. World Karate Federation қоидалари ва мусобақа низомлари.
9. Karimov U.U. Sports Management in Modern Education System. – Tashkent, 2022.
10. Зациорский В.М. Физические качества спортсмена. – Москва, 2009.
11. Халқаро спорт тадбирларини ташкил этиш амалиёти бўйича услубий қўлланма. – Тошкент, 2021.
12. Олимпия ва миллий спорт турларини ривожлантириш бўйича меъёрий хужжатлар тўплами. – Тошкент, 2023.